

بررسی گروه‌های تروریستی در کشورهای جمهوری عربی در جنوب غربی آسیا

مصطفی علی اکبریان هارونکی
سید حسن حسنی
محمد مهدی عرفان منش
ایمان نسترن

عنوان و نام پدیده آور: بررسی گروه های تروریستی در کشورهای جمهوری عربی در جنوب غربی آسیا/ مصطفی علی اکبریان هاوشکی ... [و دیگران].

مشخصات نشر: شیراز: صبح انتظار، ۱۳۹۴

مشخصات ظاهری: ۱۶۰ ص: مصور.

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۷۶۸۵-۴۲-۶

وضعیت فهرست نویسی: فیبا

یادداشت: [مولفان] مصطفی علی اکبریان هاوشکی، سید حسن حسنی، محمدمهدی عرفان منش، ایمان نسترن.

موضوع: تروریسم - خاورمیانه، تروریسم - کشورهای عربی

شماره از دهه: علی اکبریان هاوشکی، مصطفی، ۱۳۶۷.

رده بندی کنگره: ۱۳۹۴ پ ۴ خ / HV ۶۴۳۳

رده بندی دی.بی.ی: ۲۳۶۲

شماره کتابشناسی ملی: ۴۱۰۲۴۳۰

نام کتاب: بررسی گروه های تروریستی در کشورهای جمهوری عربی در جنوب غربی آسیا
مؤلفان: مصطفی علی اکبریان هاوشکی - سید حسن حسنی - محمدمهدی عرفان منش - ایمان نسترن

صفحه آرا و طراح جلد: عظیمه زارع

ویراستار: سید حسن حسنی

تیراژ: ۱۰۰۰

قطع: وزیری

تعداد صفحات: ۱۶۰ ص

ناشر: انتشارات صبح انتظار

نوبت چاپ: اول

لیتوگرافی، چاپ و صحافی:

قیمت: ۱۰۰۰۰۰ ریال

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۷۶۸۵-۴۲-۶

مدیر مسئول انتشارات: سیده فاطمه طباطبایی فرد

ارتباط با ناشر: ۰۹۳۶۳۳۳۵۰۰۲

ایمیل انتشارات: etsobhan@yahoo.com

طبق قانون حمایت از آثار مولفین و مترجمین، تمامی حقوق جهت مؤلف و ناشر براساس قرارداد فی مابین محفوظ است و هرگونه کپی برداری ممنوع و پیگرد قانونی دارد.

فهرست مطالب

۱۱	چکیده
۱۳	پیشگفتار
۱۵	مقدمه

فصل اول: مفهوم امنیت در خلیج فارس و خاورمیانه

۲۱	بخش اول: مفهوم امنیت
۲۴	امنیت ملی
۲۸	مفهوم امنیت در خلیج فارس و خاورمیانه
۳۷	مسائل ژئوپلیتیک منطقه و تأثیر بر امنیت خلیج فارس
۴۲	مسائل اقتصادی و انرژی خلیج فارس
۴۷	بخش دوم: عوامل جغرافیایی تأثیرگذار بر مسئله تروریست و ناامنی در منطقه خاورمیانه
۴۷	ویژگی‌های استراتژیک خاورمیانه

فصل دوم: مفهوم تروریست و انواع آن

۵۹	بخش اول: معنا و مفهوم تروریسم
۶۲	سنخ‌شناسی تروریسم بر اساس انگیزه‌ها
۶۵	گونه‌شناسی تروریسم بر پایه تاریخی
۶۵	تروریسم سنتی
۶۸	تروریسم مدرن
۶۹	انواع تروریسم مدرن
۶۹	تروریسم متعارف
۷۰	۱- انواع تروریسم متعارف
۷۰	الف) تروریسم دولتی
۷۱	ب) سایر تروریسم (تروریسم مجازی)

۷۲	۲- تروریسم غیر متعارف
۷۳	الف) تروریسم میکربی
۷۴	ب) تروریسم هسته‌ای
۷۵	ج) تروریسم شیمیایی
۷۷	انواع تروریسم
۷۸	الف) تروریسم فردی
۷۹	ب) تروریسم سازمانی
۸۰	گونه شناسی تروریسم براساس اهداف
۸۰	الف) نا کو تروریسم
۸۰	ب) تروریسم ملی گرا
۸۱	ج) تروریسم سیاسی
۸۱	د) تروریسم مذهبی
۸۲	ریشه های تروریسم
۸۳	الف) ریشه های ریشه
۸۳	ب) ریشه های مذهبی
۸۴	ج) ریشه های سیاسی
۸۴	تروریسم پس از حادثه ۱۱ سپتامبر
۸۴	الف) تروریسم؛ ریشه در ایدئولوژی
۸۵	ب) تروریست در پی افزایش تعداد قربانیان خود
۸۵	ج) استفاده از سلاح های گسترده جمعی
۸۵	د) اهداف ساختار شکنانه در نظام بین الملل
۸۶	ه) حوزه عملیاتی مشخص نداشتن
۸۶	و) مورد حمایت دولت ها نبودن

فصل سوم: بررسی گروه‌های تروریستی در جمهوری‌های عربی خاور

۸۹	بخش اول: سوریه
۹۰	اخوان سوریه
۹۵	داعش
۹۵	دولت اسلامی عراق و شام (داعش)
۹۹	القاعده
۹۹	تشکیل جبهه النصره در مارس ۲۰۱۱
۱۰۵	بخش دوم: عراق
۱۰۶	داعش

۱۰۶	نحوه پیدایش داعش گروه ، دولت اسلامی در عراق
۱۰۸	مناطق حضور عناصر داعش
۱۰۹	القاعده:
۱۱۳	بخش سوم: لبنان
۱۱۳	وضعیت سیاسی و حکومتی لبنان
۱۱۵	احزاب سیاسی در لبنان
۱۱۶	گروه‌های شاخص ائتلاف ۱۴ مارس
۱۱۶	الف) جریان المستقبل (اهل تسنن)
۱۱۷	ب) حزب کتائب (مسیحی)
۱۱۸	ج) قوات لبنان (مسیحی)
۱۱۹	گروه‌های شاخص جریان ۸ مارس
۱۱۹	الف) جنبش اهل (شیعی)
۱۲۰	ب) جنبش حزب الله لبنان (شیعه)
۱۲۱	ج) حزب دموکرات لبنان (درویشی)
۱۲۱	د) جریان ملی آزاد لبنان (مسیحی)
۱۲۲	ه) حرکت توحید اسلامی (اهل تسنن)
۱۲۲	داعش
۱۲۷	بخش چهارم: یمن
۱۲۸	القاعده
۱۲۸	القاعده در یمن، نحوه‌ی شکل‌گیری، دیدگاه‌ها و رهبران آن
۱۲۸	مرور بر فعالیتهای القاعده در یمن
۱۳۳	الحوثی

نتیجه‌گیری

۱۳۶	نتیجه‌گیری
۱۳۸	دست‌آورد نظری
۱۴۰	ضمیمه

منابع

۱۵۳	منابع
-----	-------

چکیده

در پی حادثه تروریستی ۲۰۱۱ و ۲۰۱۳ منطقه مهم و بحران خیز خاورمیانه دچار بحران‌های جدیدی شد که از آن جمله می‌توان به پیدایش خیل عظیم گروه‌های تروریستی در کشورهای این منطقه اشاره کرد، که امنیت کشورها و مردم این منطقه را به چالش کشیدند. برخی از این گروه‌ها از افراد ناراضی محلی و داخلی کشورهای عربی ایجاد شدند و برخی دیگر از افراد کشورهای خارجی حتی عربی که به این منطقه تعلق ندارند. لذا این پژوهش برآن است که ضمن آشنایی با علل پیدایش این گروه‌ها (چه داخلی و چه خارجی) مروری بر عملکرد این گروه‌ها در جمهوری‌های عربی این منطقه داشته باشد. البته این گروه‌ها در کشورهای سلطنتی خاورمیانه هم فعالیت داشته‌اند که به دلیل گستردگی این موضوع در مجالی دیگر به این کشورها پرداخته می‌شود. ما در پی پاسخ به این سوال هستیم که: چرا یکباره تعداد زیادی از این گروه‌ها در منطقه خاورمیانه به وجود آمده است.

کلیدواژه: تروریسم، امنیت، خاورمیانه داعش، القاعده

پیشگفتار

در برخی مناطق خاورمیانه حتی یک رود به معنی درست کلمه وجود ندارد و بیش‌تر این منطقه کوه، دره و صحراهای بی آب و علف و غیرقابل کشت و کار است. از این رو این مکان‌ها برای استقرار، جمعیت و تنظیم زندگانی مناسب نیستند، چنان که بخش عظیمی از این منطقه را بایان گردان و قبایل کوچ‌نشین تشکیل می‌دهند. همین اوضاع جغرافیایی موجب شده که زندگی مدرن و شهرنشینی در طول تاریخ رشد کمی کند. در عوض زندگی متعصبانه‌ی بی‌مای، رشد زیادی داشته باشد که این خود باعث ایجاد روحیه افراطی گرایی چه اسلامی و چه مسیحی، جنبه‌های دیگر می‌شود. این وضعیت موجب پیدایش قبیله‌های کوچک و بزرگ می‌شود. در این نظام قبیله‌ای، هر قبیله یک حاکم دارد و هر قدرتمندی بر دیگران فرمانروایی می‌کند.

در طول تاریخ، زندگانی سخت، نظام قبیله‌ای، محکم نبودن موانع دینی یا وجدانی قوی، قبایل عرب را به غارت‌گری و چپاول یک دایره می‌داشت. آنان غارت‌گری را وسیله‌ای برای زندگی، تحمیل سیطره و قدرت خریش بر دیگران یا خون‌خواهی و انتقام‌گیری از دیگران قرار داده، با استیلای بر سایر قبایل، احسان آنان را به یغما می‌بردند، زنان و کودکانشان را اسیر و تا آن‌جا که می‌توانستند، دانشان را می‌کشتند. قبایل مغلوب نیز در کمین فرصت بودند تا روزی از غارت‌گران به همان نحو انتقام بگیرند و این وضع همچنان ادامه داشت. از این رو طبیعی بود که افراد یک قبیله نسبت به هم احساس همبستگی کنند و همواره در کنار هم باشند، خواه بر حق بوده و خواه ناحق. از سوی دیگر قبیله نیز مسؤولیت هرگونه جرم و جنایت افراد خود را بر

^۱ از بهم پیوستن و اتحاد قبایل کوچک قبایل بزرگ شکل می‌گیرند

عهده می‌گرفت و از افراد خود به طور کامل حمایت می‌کرد. چنان که اخذ ثار از دیگر افراد قبیله برای خون‌خواهان کفایت می‌کرد.

امروزه با گسترش مدنیت و کم رنگ شدن رسوم قبیله‌ای چیز دیگری باید موجود داشت که بتواند افراد یک قبیله یا گروه را کنار هم نگه دارد و مانع از هم پاشیدگی نظام اجتماعی و زندگی قبیله‌ای در مناطق مختلف خاورمیانه شود و چه چیزی بهتر از اسلام. اما اسلام که افراطی‌گری پیوند خورده، و میراث دار خشونت و افراطی‌گری نظام قبیله‌ای است، این امر باعث ایجاد روحیه رادیکالیسم اسلامی در خاورمیانه شده است.

پس از چند آریکا با القاعده هرچند بنیاد فیزیکی و پرسنلی «القاعده» در دنیا تحت حمله قرار گرفت است، اما شبکه جهانی چند ملیتی آن هنوز توانایی کافی در اجرای طرح‌های تروریستی دارند. با نفوذ فیزیکی و ایدئولوژیکی در مناطقی که مسلمانان در آنجا مستقر می‌سند با فعالیت‌های مداوم آمریکا در کنار متحدانش در خاورمیانه، هسته مرکزی «فراطی‌گرایی»، بخش سازماندهی حملات، آموزش، مالی و عملیاتی و دیگر قسمت‌های مربوطه با ظرف مناطق بی‌قانونی از آسیا، خاورمیانه، شاخ آفریقا و قفقاز در حال حرکت هستند. و چون امکان دستگیری و کشته شدن هسته مرکزی و رهبران کلیدی آن، ایدئولوژی «افراطی‌گرایی» در میان مسلمانان باعث حمایت «القاعده» و گروه‌های تروریستی دیگر می‌شود.

فارغ از تأثیرات شرایط اقلیمی بر خلق و خو و روحی‌های اخلاقی مردم این منطقه، از نظر شرایط اقلیمی، کشورهای خاورمیانه کشور دارای اقلیم و شرایطی کوهستانی هستند. این جغرافیا بهترین شرایط را برای فعالیتهای تروریستی - چریکی ایجاد می‌کند. خاورمیانه به دلیل شرایط کوهستانی و وجود کوه‌ها و تپه‌ها و ویژگی صعب العبوری و دسترسی ناپذیری مکان خوبی برای استتار و ایجاد پایگاه‌های تروریستی می‌باشند. به عنوان مثال گروه‌های القاعده و طالبان در افغانستان با استفاده از این ویژگی و جابجایی‌های مکرر غیر قابل دسترسی مستقیم می‌باشند.

مصطفی علی اکبریان هاوشکی

سید حسن حسینی

مقدمه

امروز در فضای خاورمیانه شاهد آن هستیم که مرزها در حال تغییر هستند، گسست مرزی و سرزمینی را می‌بینیم. گسست سرزمینی به این معناست که در حاکمیت ملی کشورهایی، مانند عراق و سوریه تغییراتی ایجاد می‌شود و چارچوب‌های سرزمینی آن دگرگون می‌شود. در نتیجه چنین کشورهایی در فضای فقدان مرز قرار می‌گیرند. از این جهت، «مرز زدایی» باید زمینه اصلی شکل‌گیری گروه‌های تروریستی دانست. گروه‌های تروریستی دهه ۷۰ میلادی در قالب‌های سرزمینی فعالیت داشتند و هویت ملی آنها مشخص بود. اما در سال‌های اخیر، مجموعه‌ای مانند داعش هویت ملی ندارد و اگر می‌گوید «دولت اسلامی شام و عراق» به معنای این است که قالب‌های مربوط به (کنفرانس) «وستفاليا» در جهان کنونی کارکرد خود را از دست داده است.

بنابراین، در شرایط موجود، جامعه‌ای شبکه‌ای داریم. در آن، گروه‌های سیاسی و اجتماعی مختلفی فعالیت می‌کنند و از همه مهم‌تر اینکه تارک، جامعه شبکه‌ای، در ساختار شبکه‌ای تغییر ایجاد می‌کند. در این رویکرد، تغییر در ساختار، که به معنای آن است که دولت در آن تضعیف می‌شود، چندپارگی اجتماعی و سیاسی به وجود می‌آید، مرزها دگرگون می‌شوند خاورمیانه منطقه‌ای است که در آن «دولت‌های ضعیف» وجود دارد. مهم‌ترین ویژگی این دولت‌ها این است که در برابر ساختار دولت مرکزی مقاومت وجود دارد و حاکمیت دولت مرکزی را به رسمیت نمی‌شناسد. وقتی بحث به فضای آشوب مربوط می‌شود، فضای آشوب ساختار سلسله‌مراتبی را دگرگون می‌کند و در این فضا قدرت و دولت مرکزی دیگر کارکرد چندانی ندارد. فضای خاورمیانه چنین فضایی است، مجموعه‌هایی مانند داعش و (جبهه) النصره دارند در قالب مجموعه‌هایی به نام «فرا دولت» ایفای نقش می‌کنند. دولت در خاورمیانه در

مقیاس یک دهه گذشته ضعیف تر شده است. (دولت کنونی) نه تنها دیگر دولت اقتدارگرا نیست بلکه یک در فضای دولت ورشکسته قرار گرفته است و اکنون دیگر دولت قادر به کنترل شرایط اجتماعی نیست.

فضای آشوب، فضایی است که بازیگران هیچ گونه اتصال و ارتباطی به مرکز ندارند. این بحث را امروز می توان در کشورهایی مثل عراق دید. داعش به عنوان یک گروه هیتی نمی خواهد تمامی ابزارهای دولت را داشته باشد، اما خدمات ارائه می دهد. در شرایط آشوب چیزی به نام حق وجود ندارد، همه چیز تکلیف است، یعنی اگر داعش انسان می شد به تکالیف عمل می کند، اگر خدمات ارائه می دهد، احساس تکلیف می کند، اگر اقدام خاصی را علیه گروه های دیگر ارایه می دهد در یک فضای تکلیف است. بنابراین، در فضای مدرن، حتی به موازات تکلیف ارائه می شود، ولی در فضای پست وستفالیای دیگر چیزی به نام حق وجود ندارد که ما جلوه هایی از شهروندی را خواسته باشیم در آن فضا ببینیم.

مسئله تحول قدرت یک امر واقعی است. در اندازه که جوامع پیچیده تر می شوند ذات، ماهیت و کارکرد قدرت هم پیچیده تر می شود. زمانی در حوزه روابط بین الملل بحث این بود که قدرت ماهیت آشکار دارد و در فضای رقابت شنا پیدا می کند. اینها بحث هایی است که «رابرت دال» درباره آن صحبت کرده است. حتی قدرت با امر آشکار در یک فضای رقابتی، وضعیتی مشروع بخش پیدا می کند. پس مدتی که ذات قدرت تغییر پیدا کرد، تحلیل قدرت هم دگرگون شد، یعنی وقتی ذات یک موضوع تغییر پیدا می کند، تحلیل آن موضوع نیز با تغییر و دگرگونی هایی همراه می شود. پس قدرت ماهیتی دوگانه دارد؛ بخشی از قدرت آشکار و بخشی دیگر پنهان است.^۱

در این پژوهش ما در پی شناخت و بررسی مسائل مربوط به امنیت و تروریست در برخی کشورهای منطقه ی خاورمیانه هستیم و در این راستا بر گروه ها تروریستی در

کشورهای این منطقه تأکید می‌کنیم. و علل مخالفت یا ایجاد این گروه‌ها در درجه کمتری از اهمیت برای ما برخوردار است. مهم عملکرد این گروه‌ها برای ما است. و به این سوال پاسخ می‌دهیم که چرا یکباره تعداد زیادی از این نوع گروه‌ها در منطقه خاورمیانه به وجود آمده است.

www.ketab.ir